

Sygn. akt II CSK 822/15

POSTANOWIENIE

Dnia 8 września 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. M., i in.

przy uczestnictwie E.

i PKP E.

o ustanowienie służebności przesyłu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 września 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawców W.U. i M.U.

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 11 czerwca 2015 r., sygn. akt II Ca .../15,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację wnioskodawców od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 19 listopada 2014 r., którym zostały oddalone, połączone do wspólnego rozpoznania, skierowane przeciwko E. S.A. w G. żądania ustanowienia służebności przesyłu na nieruchomościach będących własnością wnioskodawców [...] oraz W.U. i M.U. za określonym jednorazowym wynagrodzeniem. Żądanie W.U. i M.U. dotyczyło nieruchomości będącej ich własnością, obejmującej działkę o numerze 104/21, położonej w Ł. i wynagrodzenia w wysokości 34 601 zł.

Ustalenia Sądu Rejonowego podzielone i uznane za własne przez Sąd Okręgowy przedstawiały się następująco:

Nad działką stanowiącą własność wnioskodawców W. i M. U. przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia 110 kV relacji K. – K. Linia ta została wybudowana w latach 1972 – 1973, jej odbiór miał miejsce w dniu 14 kwietnia 1974 r. Główny punkt zasilania znajduje się w K. przy ulicy W.

Uczestnik E. S.A. jest następcą prawnym przedsiębiorstwa państwowego Zakładu Energetycznego w K.. W 1993 r. Zakład ten przekształcony został w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa pod nazwą Zakład Energetyczny K. S.A. w K.. Następnie w wyniku połączenia spółek powstała E. Kompania Energetyczna S.A., a Koncern Energetyczny E. S.A. został przekształcony w E. S.A. Przekształcenia te wynikają z dokumentów obejmujących postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 27 lutego 1985 r. o wpisaniu do rejestru zmiany nazwy Zakładów Energetycznych Okręgu Zachodniego w P. na Z. Okręg Energetyczny – Przedsiębiorstwo Państwowe w P.; zarządzenia nr 32/ORG/89 Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989 r. o utworzeniu przedsiębiorstwa państwowego Zakładu Energetycznego K., które powstało w wyniku podziału Z. Okręgu Energetycznego K. w K. na bazie Zakładu Energetycznego K.; zarządzenia Nr 194/Org/93 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 9 lipca 1993 r. o przekształceniu przedsiębiorstwa państwowego Zakładu Energetycznego K. w K. w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa; postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 1 sierpnia 1993 r. o wpisie do rejestru handlowego Zakładu Energetycznego K. S.A.; uchwały z dnia 26 listopada 2004 r. w sprawie połączenia spółek energetycznych i powstania Energi

Kompanii Energetycznej S.A., która przejęła majątki połączonych spółek, w tym Energetykę K. S.A. w K.; postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 22 grudnia 2004 r. o wpisie w krajowym Rejestrze Sądowym połączenia spółek; postanowienia z dnia 31 grudnia 2004 r. Sądu Rejonowego w G. o wpisie zmiany nazwy E. Kompania E. S.A. na Koncern Energetyczny E. S.A.; postanowienia Sądu Rejonowego G. z dnia 3 lipca 2007 r. o przekształceniu Koncernu Energetycznego w E. S.A.

Decyzją Wojewody K. z dnia 18 marca 1994 r. Zakład Energetyczny K. uzyskał z dniem 5 grudnia 1990 r. prawo użytkowania wieczystego gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa położonych w K., gdzie znajduje się główny punkt zasilania obejmujący linię wysokiego napięcia oraz własność budowli i innych urządzeń wymienionych w załączniku do decyzji.

Sąd Rejonowy przyjął, że przed wejściem w życie przepisów art. 305¹ do 305⁴ k.c. przedsiębiorstwa korzystające z nieruchomości innych osób, na których zostały wybudowane urządzenia przesyłowe będące składnikiem przedsiębiorstwa, mogły nabyć służebność o treści służebności przesyłu na podstawie art. 145 i 292 k.c. Podzielając zarzut uczestników, Sąd Rejonowy stwierdził, że doszło do nabycia przez nich służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu na podstawie art. 172 w związku z art. 292 k.c.

Budowa linii niskiego i średniego napięcia realizowana była na podstawie ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli. Korzystanie z tych nieruchomości uczestników przez przedsiębiorstwa państwowe realizujące uprawnienia Skarbu Państwa wykonywane były w dobrej wierze. Do nabycia służebności w odniesieniu do nieruchomości, na których znajdują się urządzenia niskiego i średniego napięcia doszło pod koniec lat 80 tych ubiegłego wieku. W odniesieniu do nieruchomości obciążonych linią wysokiego napięcia z dniem 13 kwietnia 1983 r.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację wnioskodawców. Podzielona została także ocena prawna żądania i zarzutu zasiedzenia, z tym, że do zasiedzenia służebności dotyczącej linii wysokiego napięcia doszło pod koniec lat 90 tych ubiegłego stulecia.

Wnioskodawcy W. i M. U. w skardze kasacyjnej powołali obie podstawy przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c. Naruszenie prawa materialnego połączyli z art. 305¹ w związku z art. 305⁴, art. 285 oraz 292 k.c. Naruszenie przepisów postępowania odnieśli do art. 609 w związku z art. 510 k.p.c. Skarżący domagali się uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nadzwyczajny charakter skargi kasacyjnej jako środka zaskarżenia przysługującego od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącego ochronie obowiązującego porządku prawnego przed orzeczeniami oczywiście wadliwymi albo dotkniętymi nieważnością, dokonywaniu wykładni przepisów prawa i ujednocinaniu orzecznictwa sądów, wyraża się także w zakresie kognicji Sądu Najwyższego, przewidzianej w art. 398¹³ § 1 k.p.c. Rozpoznanie skargi kasacyjnej jest dokonywane w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw wskazanych przez skarżącego, a z urzędu Sąd Najwyższy bierze pod uwagę jedynie nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2000 r., V CKN 254/00; z dnia 3 października 2008 r., I CSK 70/08; z dnia 15 stycznia 2010 r., I CSK 227/09; z dnia 9 grudnia 2009 r., III CSK 100/11; z dnia 9 stycznia 2014 r., I PK 188/13, niepublikowane). Związanie granicami podstaw kasacyjnych oznacza możliwość rozpoznania jedynie tych zarzutów materialnoprawnych i procesowych, które zostały w skardze kasacyjnej powołane i są dopuszczalne, stosownie do art. 398³ k.p.c. Sąd Najwyższy z urzędu nie poszukuje i nie uwzględnia innych uchybień, niewytkniętych w skardze kasacyjnej, bez względu na ich wagę i znaczenie dla wyniku sprawy. Oznacza to możliwość odniesienia się jedynie do zarzutów naruszenia tych przepisów, które wyraźnie zostały wskazane w podstawach skargi kasacyjnej.

W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżący powołali się na błędne zastosowanie art. 609 w związku z art. 510 k.p.c., kwestionując możliwość uwzględnienia zarzutu zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu na rzecz podmiotu, który nie był uczestnikiem postępowania, nie został zawiadomiony o toczącym się postępowaniu, a uczestnik

biorący w nim udział nie wykazał interesu prawnego w domaganiu się rozpatrzenia tego zarzutu na rzecz innego podmiotu.

Przeciwnik żądania wniosku o ustanowienie służebności przesyłu może bronić się przed nim zarzutem niweczącym, opartym na twierdzeniu, że nabył to prawo w drodze zasiedzenia. W orzecznictwie utrwalony został pogląd, że dopuszczalne jest ustalenie faktu nabycia własności przez zasiedzenie w innej sprawie niż w postępowaniu o stwierdzenie o stwierdzenie zasiedzenia, jeżeli ustalenie to nie należy do samego rozstrzygnięcia w danej sprawie, lecz stanowi jedynie przesłankę (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1951 r. ŁC 741/50, OSN z 1951, poz. 2, która zachowała aktualność w obecnym stanie prawnym; uchwałę z dnia 20 marca 1969 r., III CZP 11/69, OSNC 1969, nr 12, poz. 210; z dnia 21 października 1994 r., III CZP 132/94, OSNC 1995, nr 2, poz. 35; z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 101/15, Biul. SN 2016, nr 4, poz. 7; wyrok z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 641/11, niepubl.). Pogląd ten i jego argumentacja odnosi się także do nabycia ograniczonego prawa rzeczowego, do którego należy służebność odpowiadająca treści służebności przesyłu, jak i służebność przesyłu. Zgłoszony zarzut nabycia w drodze zasiedzenia służebności w sprawie o jej ustanowienie podlega rozpoznaniu jako przesłanka prowadząca do oddalenia żądania, a zatem sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie nie zamieszcza rozstrzygnięcia co do niego. Takie rozpoznanie odnosi skutek między uczestnikami postępowania, nie ma mocy wiążącej wobec innych osób. Nie może być podstawą wpisu tego prawa w księdze wieczystej. Jeżeli na nabycie przez zasiedzenie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu powołuje się przedsiębiorca przesyłowy będący następcą prawnym Skarbu Państwa lub innego przedsiębiorcy i fakt ten wykaże, to żądanie podlega oddaleniu, skoro prawo własności wnioskodawcy zostało już ograniczone z mocy prawa i nie wymaga konstytutywnego orzeczenia sądu. Interes osoby, która nie brała udziału w sprawie nie zostanie naruszony, ponieważ z żądaniem uzyskania orzeczenia, skutecznego erga omnes, przyznającego mu deklaratywnie prawo na nieruchomości właściciela, zawsze może wystąpić. Nie ma prawnego uzasadnienia skłanianie takiej osoby do udziału w toczącym się już postępowaniu, nie zachodzi bowiem sytuacja uczestnictwa koniecznego (art. 510 § 2 k.p.c.). W uchwale z dnia 23 marca 2016 r.,

III CZP 101/15 Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że w sprawie z wniosku właściciela nieruchomości o ustanowienie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu sąd może rozpoznać zarzut posiadacza urządzeń przesyłowych, że służebność została nabyta przez zasiedzenie przez jego poprzednika prawnego, niebiorącego udziału w sprawie. Do tego poglądu przychylił się Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną. Wnioskodawcy powołali się na zapatrywanie zawarte w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 641/11, ale nie zwrócili uwagi, że wskazanie potrzeby zawieszenia postępowania związane było z wytoczeniem przez pozwanego oddzielnej sprawy o stwierdzenie zasiedzenia. Nie doszło zatem do naruszenia przepisu art. 609 k.p.c. rozumianego w ten sposób, że uprawnionym do zgłoszenia żądania stwierdzenia zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu jest każdy, kto ma interes prawny w uzyskaniu żądanego stwierdzenia tego nabycia przez siebie bądź też przez inną osobę. Nie było podstaw do uznania, że uczestnik nie był zainteresowanym w tym znaczeniu, skoro nabył uprawnienie do korzystania z nieruchomości w celu utrzymania posadowionych na niej urządzeń. Niezależnie od tego, zaznaczenia wymaga, że skarżący nie zakwestionowali stanowiska Sądu Okręgowego, przyjmującego, że do zasiedzenia służebności doszło już po przekształceniu przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną.

Naruszenie art. 305¹ w związku z art. 305⁴, 285 i 292 k.c., bez wskazania jednej z jego postaci, wskazanej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., skarżący połączyli z uwzględnieniem przez Sąd zarzutu uczestnika zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu bez indywidualizacji zakresu uprawnień nabytych przez przedsiębiorstwo przesyłowe. Wymienione przepisy obejmują ustawowe określenie treści służebności przesyłu, odpowiedniego stosowania do tej służebności przepisów o służebnościach gruntowych, ustawowej definicji służebności gruntowej oraz dopuszczalności nabycia służebności gruntowej w drodze zasiedzenia przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie.

Zaskarżone postanowienie nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie zarzutu zasiedzenia służebności przez poprzednika prawnego uczestnika. Związanie wnioskodawców i uczestnika uwzględnieniem zarzutu dotyczy faktu

zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu w takim zakresie, w jakim poprzednik prawny uczestnika i on sam korzystał i nadal korzysta z ich nieruchomości. Z ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, podzielonych przez Sąd Okręgowy, którymi Sąd Najwyższy jest związany, stosownie do art. 398¹³ § 2 k.p.c., nie wynika, żeby kwestia ta była przedmiotem sporu pomiędzy nimi. Na istnienie kontrowersji w tym względzie nie wskazuje także uzasadnienie skargi kasacyjnej. Charakter związania ustaleniem nabycia służebności w drodze zasiedzenia nie jest tożsamy z regulacją przewidzianą w art. 365 § 1 k.p.c., ponieważ prowadzi do zaprzeczenia prawa właściciela nieruchomości. Nie powstaje zatem tytuł prawny umożliwiający podejmowanie działań mających na celu wykonanie orzeczenia w drodze przymusu egzekucyjnego. Nie mają racji skarżący, że powinno dojść do stanowczego określenia sfery uprawnień uczestnika w stosunku do nieruchomości właściciela. W każdym czasie, gdy zajdzie taka potrzeba, właściciel i korzystający z jego nieruchomości przedsiębiorca mogą określić treść uprawnień przedsiębiorcy w drodze umowy, czy też domagać się ustalenia tego przez sąd w odpowiednim postępowaniu. Oddalenie żądania ustanowienia służebności, które nie było kwestionowane, przeczy twierdzeniu o naruszeniu przepisów, znajdujących zastosowanie w razie jego uwzględnienia.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

aj

kc